

A differenciálás kérdései (3.)

A teljesítmények mérhetősége

A teljesítményelvnek a bérkülönbségek kialakításában játszott szerepének vizsgálata során végül — de korántsem a közreható tényezők fontossági sorrendjét követve — a teljesítmények mérhetőségéről kell szólnunk. Szociológiai tényként tartjuk számon, hogy minden olyan esetben, ahol a bérkülönbségek mögött jól látható a teljesítményi különbségek, a dolgozók jobban tolerálják a bér-, vagy egyéb anyagi különbségtételt. A bérkülönbségekre egyébként is rendkívül érzékenyen reagálnak az emberek, s ez a munkabér szociológiai funkcióiból egyenesen következik. A bér ugyanis egyrészt a szükségletek kielégítésének (a bérből, fizetésből élők esetében szinte kizárólagos) forrása, másrészt a legobjektívabb dötthető módon szimbolizálja a tevékenység társadalmi elismerését. Ebben az értelemben az anyagi ösztönzés egyúttal a legkemenyebb erkölcsi ösztönzés is. Ezért van az, hogy bérfizetéskor nemcsak a saját, hanem a környezetünkben dolgozók „borítékba” is beletéteknünk, hogy viszonyítsunk: igazságosak-e a bérkülönbségek. A bér ugyanis mintegy jelzés az egyén számára arra vonatkozóan, hogy milyen helyet foglal el a szűkebb munkahelyi közösségben. Ezért nem meglepő az a munkások között tapasztalható jelenség, hogy éppen a magasabb képzettségű, a társadalom normáit jobban elsajátított, viszonylag jól kereső, tudásukra és képességeikre büszke, tapasztalt szakmunkások azok, akik szinte filléres bérkérdésekben is körömszakadtáig védik álláspontjukat, míg a fiatalabb, alacsonyabb szaktéppétségi és kevesebbet kereső dolgozók könnyebben megbékélnak a számukra esetleg sérelmesnek tűnő bérügyi döntésekkel is.

Ez a körülmény ugyan csak felhívja a figyelmet a munkateljesítmények mérhetősége és mérése kérdéseire. Nagyon bonyolult probléma ez!

A követelmények

Itt nem pusztán arról van szó, hogy az egyes emberek külön részét az össztermékben — ahogy erre Engels már a múlt század második felében felhívta a figyelmet — a modern ipar elhomályosítja, hanem arról is, hogy például a fizikai munkások teljesítmény-standardjainak megállapítása korántsem tekinthető pusztán műszaki-technikai jellegű normázási kérdésnek. Ez ugyanis egyúttal olyan társadalmi szituáció is, amelyben szinte kivétel nélkül működésbe lépnek az érintett dolgozók anyagi helyzetének fenntartására, vagy javítására irányuló törekvései. A fizikai dolgozók teljesítménytaktikázása (pl. teljesítményvisszatartás, teljesítményingadozás stb.) nem más, mint a teljesítmény tudatos szabályozásával a saját munkaszervezetben belüli társadalmi helyzet optimalizálására való törekvés. Ez a fajta magatartás különösen a teljesítmény-mérés (normázás, normarendezés, „normakarbantartás”) szituációiban jelenik meg markánsan. A teljesítmény-taktikázás persze olyankor is megjelenhet, ha hiányoznak a teljesítménykövetelmények.

Az, hogy a teljesítmény-taktikázás milyen esetekben

és erősséggel fordul elő, számos — már fentebb elemzett — makrotársadalmi és szervezeti tényező függvénye. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ez a munkásoknak nem mindig és nem is egyformán áll érdekében, és a dolgozók különböző csoportjainak a társadalomban és a szervezetben elfoglalt helyzetétől függ. A munkacsoportok kor, anyagi helyzet stb. szerinti belső összetétele például azt is eredményezheti, hogy még egy műhelyen, vagy azonos munkát végző csoporton belül is különböző magatartást tanúsíthatnak a dolgozók.

A nem fizikai dolgozók (pl. adminisztratív alkalmazottak) munkájának mérhetősége még nagyobb nehézségeket okoz, mint a fizikai munkások esetében. Ez kedvezőbb lehetőségeket teremt a gyakran e dolgozói rétegben rejtetten jelentkező teljesítményoptimalizálásra, s neheztől kimutatására is. Határozottan megfogalmazott teljesítménykövetelmények nélkül voltaképpen itt még teljesítményvisszatartásról sem beszélhetünk. Adminisztratív alkalmazottaknál a magatartásra legfeljebb a laza munkafegyelmem lehet jellemző.

Hazánkban ma az alkalmazott munkakörökben még alig találkozhatunk teljesítménystandardokkal. Még ott sem, ahol pedig a munkakörök normázására minden különösebb nehézség nélkül sor kerülhetne (így például a mechanikus irodai rutinmunkáknál). Ezért az alkalmazotti munkakörök jelentős részében csak egy irányban létezik teljesítménykövetelmény: bizonyos minimumot teljesíteni kell azért, hogy eredményesnek ítéltessen meg a dolgozó teljesítménye, ami persze lényege-

sen elmarad a dolgozók e csoportjának tartós teljesítő-képességétől.

Elv és érdek-egyeztetés

A fentiekből kézenfekvő a következtetés: amennyiben a teljesítményelv nem a fontosságának megfelelő súllyal szerepel az ösztönzésben, úgy szükségserűen kapnak mind nagyobb hangsúlyt a bérdifferenciák alakulásában azok a bértényezők, amelyek önmagukban nem automatikusan hordoznak teljesítményi elemeket. Így például a hierarchia elv, a munkahelyen eltöltött szolgálati idő, a papíron igazolt képzettség, a felletes szubjektív értéktételei és így tovább.

Hangsúlyozni szeretnénk, hogy az ösztönzési rendszer teljesítménycentrikussá formálása, s ezáltal a munkaszervezetek dolgozói munkaköri magatartásának a munkahelyi feladatokra történő visszacsatolása csak akkor valósítható meg, ha a bérezési és jutalmazási mechanizmus képes a különböző dolgozói csoportok érdekeit megfelelően egyeztetni. Ebből a szempontból különösen jelentős a szervezeti hierarchia különböző szintjeinek egymás közötti, és a munkásokkal megvalósuló érdekegyeztetési folyamata. Amennyiben ez az érdekegyeztetés nyílt a különböző érdekek megjelenését egyaránt biztosító légkörben történik, és a minden érintett fél számára egyaránt elfogadható kompromisszumok kialakítására már a bér- és egyéb anyagi viszonyokat érintő döntési folyamatokban kerül sor, jelentősen előre tudunk lépni a jövődelés teljesítmény szerinti elosztásában.

Dr. Rozgonyi Tamás
szociológus

Az autóbuzsgyártásról

Szakemberek tanácskozása

Csütörtökön Esztergomban megkezdődött a kétnapos autóbuzsgyártói konferencia.

A több mint 300 kutató, fejlesztő, gyártó és üzemelő szakember részvételével megnyitott tanácskozás plenáris ülésén Gábor András kohó és gépipari miniszter-helyettes, illetve Toldi József, az Ikarus vezérigazgatója tartott előadást a tennivalókról, a fejlesztési tervekről. Elmondották egyebek közt, hogy a hazai autóbuzstermelés 90 százalékát exportáljuk, s ennek döntő részét a szocialista országok megrendeléseit kötik le. A legnagyobb vevő, a Szovjetunió, ahová rövidesen leszállítják a 65 000 Ikarus-buszt. A fejlődő országokba ma már nemcsak kész járműveket, hanem ezek különböző mértékben összeszerelt változatait is szállítják. Kinti összeszerelő üzemek létrehozása újabb szállítási lehetőségeket teremt, de a fejlődő országok vonatkozásában a komplex közlekedési rendszerek szállítása jelenti a jövőt.

A tanácskozáson megvitatják a speciális rendeltetésű járművek, mint például az ABC-bolt busz vagy a különböző orvosi célokat szolgáló, így az ideai BNV-n bemutatott szemészeti ambuláns-busz fejlesztési lehetőségeit. Fontos szerepet kap továbbra is a csuklós autóbuzsgyártása.

A tanácskozáson kitént, hogy a belső tartalékok feltárása, a termelékenység növelése mellett a jelenleginél nagyobb mértékben automatizált, megbízhatóbb, kényelmesebb és hosszabb élettartamú járművek gyártása a fő cél.

A tanácskozáson hangsúlyozták, hogy a tervek megvalósításához elsősorban a fejlesztő kapacitásokat, a gyártási lehetőségeket kell az eddiginél jobban koordinálni, megfelelő érdeklétségi rendszert kell a vállalatok között kialakítani. (MTI)

Magyar—lengyel idegenforgalmi megállapodás

Az IBUSZ hosszulejárati megállapodást kötött csütörtökön a lengyel idegenforgalmi hivattal. Az okmányt a budapesti lengyel kultúrában írták alá, majd megkötötték a jövő évre szóló keretszerződéseket is a különböző lengyel utazási irodákkal, köztük a legnagyobb, az ORBIS-sal.

A szerződések lehetővé teszik, hogy a következő években fokozódjék a szervezett, csoportos utazás mindkét országba. A jövőben jobban kihasználják majd az elő- és utószezon turisztikai, üdülési

A Széchenyi-emléknapok záróülése

Csütörtökön délelőtt a záró tanácskozásra ültek össze a Magyar Tudományos Akadémián a Széchenyi-emléknapok fő eseményeként rendezett tudományos ülésszak hazai és külföldi résztvevői. Háromnapos tanácskozásukat az első magyar nyelvű és tudományos igényű közgazdasági tanulmány, a „Hitel” megjelenésének 150. évfordulója alkalmából a szerző, Széchenyi István életműve méltatására rendezték.

Befejeződött a matematikai konferencia

Csütörtökön befejeződött Budapesten a „Függvények, sorok, operátorok” című nemzetközi matematikai konferencia, melyet a Magyar Tudományos Akadémia és a Bolyai János Matematikai Társulat 25 ország több mint 200 matematikusa részvételével rendezett meg. Dr. Székely-Nagy Béla akadémikus, a JATE professzora — aki az idén megkapta a Szovjet Tudományos Akadémia Lomonoszov-aramyermét — a nemzetközi konferencia elnökeként nyilatkozatot adott a tudományos tanácskozás jelentőségéről.

A tanulók munkájáról Kedvező tapasztalatok

Megérett az országos bevezetésre az Allami Ifjúsági Bizottság által indított több éves kísérlet, amely szerint az általános iskolák 7—8. osztályos tanulói, a közép- és felsőoktatási intézmények nappali tagozatos hallgatói ténylegként 12 napot közhatalmú munkával töltenek ipari vagy mezőgazdasági üzemből. A diákok munkára nevelésének ez az újszerű szervezett formája minden korábbinál hatékonyabbnak bizonyult — állapította meg az AIB az érintett tárcaakkal közösen, amikor a kijelölt iskolák több tízezer tanulójának munkahelyi szerepét, tevékenységét elemezte. A kedvező tapasztalatok alapján miniszteri rendelet született, amely az ifjúság nevelésében és foglalkoztatásában érintett társadalmi szervekkel egyetértésben részletesen megszabja az iskolák és a munkáltató partnerek feladatait.

Az új jogszabály a népgazdasági igényeket és a pedagógiai törekvéseket összefoglalva a mezőgazdaság és az ipar területén egyaránt lehetővé teszi a diákok időszakos foglalkoztatását.

Az alsófokú oktatási intézmények tanulói csak a megye területén dolgozhatnak. Egyébként a jogszabály azt is előírja, hogy a szorgalmi időben végzett munka a szakközépiskolai, valamint gépíró- és gyorsíró iskolai tanulóknál — az ottani szak-

mai gyakorlatra tekintettel — nem haladhatja meg a tíz, a szakmunkásképző iskolák, valamint az egészségügyi szakiskolák diákjai esetében a 6 munkanapot. Általános érvényű szabály: a 7. és 8. osztályosok napi 4, a középfokú oktatási intézmények tanulói napi 6 — a 3. és 4. osztályosok kivételesen napi 8 — az egyetemisták, a főiskolások pedig maximálisan napi 8 órát tölthetnek szervezett munkával.

A jogalkotók azt is előírták: az iskolásokat csakis indokolt, társadalmilag hasznos termelőmunkába lehet bevonni. Így érhető el az intézményes foglalkoztatás legfőbb célja: hogy az üzemi élet megismerésén és megszerettetésén túl a természetben töltött hasznos munka hozzásegítse a fiatalokat a helyes pályaválasztáshoz, különféle szakmák megismeréséhez.

A szakemberek úgy vélekednek, hogy a foglalkoztatási forma már a diákevek alatt elősegítheti a munka megbecsülését, a személyiség fejlesztését, s az osztályokban a közösséget, az egymásért való felelősség erősítését. A pedagógusok nevelőmunkájában pedig semmivel sem pótolható tapasztalatok szerzésére ad lehetőséget: diákjaikat más környezetben is megfigyelhetik, személyiségüket jobban megismerhetik. (MTI)

Szegedi zenetanárok hangversenye

A Tábor utcai zeneiskola a város egyik leghangosabb intézménye, mégis viszonylag keveset hallunk felől. Pedig tehetséges, versenydíjas növendékei országosra is felkeltik a figyelmet. Elsőként Dariusz Mithaud két zongorára írt, Scaramouche című műve hangzott el. Bódásné Vanyiska Zsuzsanna és Demeter Dániel Dániel előadásában. A robbanékony, igényes kezdés feszültsége mindvégig jelen volt a darabban, melynek dél-amerikai és dzsesszes ízeit a Rio de Janeiroban (Paul Claudel titkáraként) tartózkodó komponista helyszíni élmények alapján kevergette eredeti zamattá.

Malcolm Arnold angol komponista elsősorban a filmzenék világában otthonos. Szonatinája „Itt és most” hatni kívánó, sok ötletről, beszédes dallamvevőkből, virtuóz lehetőségekből szőtt, nem mély, de kellemes muzsika. Az előadók: a szep, tónusgazdag oboahangzó megszólaltató Krupitzer-né Bánfi Zsuzsa és a differenciáltan zongorázó Szelezsán István úgy ismergették meg a művet hallgatóikkal, hogy sem többet, sem kevesebbet nem akartak tolmácsolni, mint amit Arnold mester rájuk bízott.

A koncert fénypontja az öt Kurtág-darab volt. Kévs eszökkel sokat mondani, a felszínt elhagyva a műbe szállni, a nagyok felelősségével kinyilatkoztatni, a formát erőszak nélkül a gondolatra szabni: íme Kurtág zenéjének azok a vonásai,

neiskola zsúfolt nagytermében, ahol a kaposvári találkozó jeleskedett szegedi tanárok léptek fel. Elsőként Dariusz Mithaud két zongorára írt, Scaramouche című műve hangzott el. Bódásné Vanyiska Zsuzsanna és Demeter Dániel Dániel előadásában.

Az előadók: a szep, tónusgazdag oboahangzó megszólaltató Krupitzer-né Bánfi Zsuzsa és a differenciáltan zongorázó Szelezsán István úgy ismergették meg a művet hallgatóikkal, hogy sem többet, sem kevesebbet nem akartak tolmácsolni, mint amit Arnold mester rájuk bízott.

A koncert fénypontja az öt Kurtág-darab volt. Kévs eszökkel sokat mondani, a felszínt elhagyva a műbe szállni, a nagyok felelősségével kinyilatkoztatni, a formát erőszak nélkül a gondolatra szabni: íme Kurtág zenéjének azok a vonásai,

melyek B. Vanyiska Zsuzsanna és D. Dányi Júlia előadásában sugárzó-szép érvényesültek. A négykezes sorozat második tételére (Kéz a kézben) sokáig emlékezhetünk.

Pavlenko: Játékok című darabja most hangzott el először Magyarországon. A Taganka színház zeneszerzője, Gyenyiszov tanítványa és tanárségédje ismeri a hangszeres lehetőségeit, az újfajta effektusokat, de műve — legalábbis első hallásra — nem tűnt egyébként, mint a már kipróbált elemek összefűzésének olyan új egységébe, mely végül is alig mond valamit.

Felvillanyozó hatású volt azonban a befejező szám. Serockj Swinging music-ja ragyogóan szellemes persziflázsa a dzsessznek, de mindefajta komolykodó zenének. Ez a muzsika, mely csak ritmusra (és milyen remekül megszólaltatott ritmusra), és dallam nélküli hangszeres effektusokra (és milyen pazarul nevetető effektusokra) épül, nagyszerű interpretátorra talált az együttesben: Paragi Jenő klarinéton, Gárdián Gábor csellón, Szelezsán István harmonán és Borka István zongorán (az egész zongorán, nemcsak a billentyűkön!) — remekelt olyannyira, hogy megégyezt volna a színpadon.

MESZLÉNYI LÁSZLÓ

Átépítik a kohót

Dunaujvárosban csütörtökön 50 napos átépítésre kezdte a Dunai Vasmű 1-es kohója. A kohóépítéssel egyidejűleg sort kerítenek az éretőmőritő üzem kéthetes nagyjavítására is.

Az 1-es kohó átépítéséhez számítógép segítségével pontos ütemtervet, úgynevezett hálódigrammot készítettek. Eszerint a 70 méter magas óriás kohót 8 nap alatt bontják le, majd szeptember 7-én

megkezdik a falazást és a gépészeti berendezések beemelését. Az 50 napos nagyjavítást úgy szervezték meg, hogy a két és fél hónapos termelés kiesés ellenére sem csökken a Dunai Vasmű acéltelmeleése. Ehhez az első fél évben 23 ezer tonna nyersvas-készletet tartálékoltak, ami a 2-es kohó termelésével együtt biztosítja az acélmű nyers vas ellátását. (MTI)